

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 2, Sayı: 4, Haziran 2016, s. 1-8

Prof. Dr. Mehmet EVSİLE

Amasya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

mevsile@amasya.edu.tr

CUMHURİYET DÖNEMİNDE(1930–1960) ANADOLU'DA İŞGÜCÜ GÖÇ HAREKETLERİ

Özet

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerinde siyasî, ekonomik birtakım problemlerin yanında pek çok sosyal problemler de yaşanmıştır. Bunlardan biri de ülkenin çeşitli bölgeleri arasında yaşanan iç göç meselesi olmuştur. Bu mesele, Osmanlı döneminden intikal eden ve Cumhuriyet devrinde de devam eden bir meseledir. Bu meseleleri çözmek üzere çeşitli kanunî düzenlemelerle bir iç iskân politikası uygulanmıştır. Ancak söz edilen düzenlemelerin dışında kendiliğinden oluşan bir işgücü göçü olayı da yaşanmış ve bu olaylar Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kuruluna da yansımıştır. İşte bu olaylar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi'nden elde edilen bilgilerle işlenecek ve bu bilgiler literatüre ilâve edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, İç göç, İç iskân, İşgücü göçü .

THE WORKPOWER MOVEMENT IN ANATOLIA IN REPUBLIC PERIOD (1930–1960)

Abstract

In the early years of Turkish Republic, people suffered from many social problems besides the political and economical problems. One of those social problems was the domestic movement among the regions within the country. This problem was inherited from the Ottoman Period and continued in Republic Period. To solve this problem, various legislations were declared and a domestic settlement policy was followed. However, except from the legislations, there happened a work-power movement of people's own accord and such case was reflected to the Tur-

kish Grand Assembly. These events will be examined from the knowledge taken from Grand National Assembly of Turkey Reports and added to the literature.

Key Words: Republic Period, Domestic movement, Domestic settlement, Work-power movement .

Giriş

Konu üzerinde uzmanları tarafından pek çok çalışma yapılmıştır. Bunlardan birinde konu, sosyolojik sebepleri ile araştırılarak toplum hayatına yansıyan sonuçlar çıkarılmıştır¹.

Diğerinde ise göçebelik, güvenlik, sıhî zorunluluk ve geçim sebebiyle yapılan iç iskân konularında ayrıntılı çalışmalar yapılmıştır. Cumhuriyet hükümeti, Anadolu’nun doğusunda ve batısında yaşayan bütün vatandaşlarını, mütecanis ve tek bir vücut haline getirmek ve onlarla homojen ve birlik içinde bir millet yaratmak gayesindeydi. Bunun için, ülke içerisinde dağınık vaziyette yaşayan aşiretler, göçebe aşiretler dışında kaçakçılık, eşkıyalık vb. olumsuz faaliyette bulunanlar ile topraklarının darlığı sebebiyle bir türlü geçimini temin edemeyen halkın, bir kısmının yerleri değiştirilmiştir. Bunların içerisinde, geçim sıkıntısı sebebiyle yerleri değiştirilenler, daha çok buldukları yerlere yakın alanlara iskân edilmişlerdir. Aynı şekilde göçebelik sebebiyle yapılan iskânlarda da, aynı yöntem takip edilirken, güvenlik sebepli yapılan iskânda halkın bulunduğu yerden uzak yerlere nakli şeklinde kendini göstermiştir².

Düzenli ve hükümet eliyle yapılan iskân faaliyetlerinden başka; kendiliğinden ve resmî işlemlere tâbi olmayıp, günlük hayata yansıyan iç göç olayları da Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kurulunda bazı milletvekilleri tarafından dile getirilmiştir. Yukardaki çalışmalardan farklı olarak, bir yerde de onlara katkı sağlamak amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi’nden derlediğimiz bilgileri de literatüre dahil etmek faydalı olacaktır. Buna göre:

16. asrın sonlarından 18. asrın başlarına kadar 200 seneye yakın bir müddet zarfında Anadolu birçok isyanlara, birçok feci tenkillere uğramıştır. Çeşitli tarihlerde Erzurum’dan kalkan 150 bin mevcutlu bir sipahi kolu İstanbul’u hedef almış; İstanbul’dan kalkan yeniçeri kolları Erzurum’a, Haleb’e kadar bunları kovmak için Anadolu’ya geçmiştir. Bu gidiş gelişler verimli arazi ile kaplı pek çok köylerimizi perakende etmiş, dağıtmıştır. Eski tarihçiler bu olayı, “millet mamureleri terk ederek perakende oldu. Bu perakendecilik tek haneli olarak bir iç göçmenlik halini aldı” şeklinde tarif etmişlerdir.

¹ Hakan ÖZDEMİR;“ Türkiye’de İç Göçler Üzerinde Genel Bir Değerlendirme”,*Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:30, Mayıs-Haziran 2012,Kırgızistan.

² Muhammed SARI, “Atatürk Dönemi’nin İskân Politikasında İç İskâna Yönelik Çalışmalar” *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* Yıl: 7 ,Sayı :14 (Güz 2011) s. 87-113.

Ormanlar içerisinde insan barınamıyacak kadar rutubetli, 20 - 30 haneli yerler vardır, kayalar içerisinde köyler vardır. Bu adamlar atlı gelmesin diye memleketin otsuz, susuz neresi varsa oralara çıkmışlardı. Sipahi gelmesin, atlı gelmesin diye dağlara tırmanmışlardır. Çok yakın vakte kadar sipahi veya devletin askeri girmesin diye köy evlerimizin oda ve ahır kapıları atın boyundan küçük yapılmıştır. Bu izbelerde en insafli bir hesapla en az 3 milyon insan, vatandaş yaşamaktadır. Bunları bu felâket çukurlarından çıkarmak, bunları yeniden iskân etmek birinci vazife olması gerektiği vungulanmıştır. Bunun için topraklandırma ve iskân işlerini yapmak için bilginin, tekniğin hakim olduğu devamlı bir teşkilâtın kurulması, memleketin iktisadî topografyasının yapılması, iskân işlerinin programlı bir hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir³.

Birinci Dünya Savaşı sırasında da Anadolu’da yoğun bir iç göç yaşanmıştır. Cumhuriyet kurulduğu zaman Trabzon’da İzmir mültecisine, İzmir’de Van mültecisine, Van’da Aydın mültecisine tesadüf edilecek kadar sirkülasyon tesbit edilmiştir⁴.

Bunlara ilâve olarak Cumhuriyetin ilânından sonra yaşadıkları bölgelerdeki işsizlik ve geçim zorlukları dolayısıyla diğer bölgelere göç olayları da yoğun bir şekilde yaşanmıştır. Bu olaylar, aşağıda ki şekilde izah edilebilir.

İç Göç Faaliyetleri

İç göç yaşanan bölgelerin başında Doğu Anadolu vilâyetleri gelmektedir. Haftalarca yol yürüyerek doğu vilâyetlerinden Adana havalisine ekmek parası kazanmak için çok sayıda insanın gittiği görülmüştür⁵.

Afyonkarahisar-Erzurum hattından sahillere giden işgücü akışı, Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarına yansımıştır⁶:“... yazın ucu belirir belirmez Afyon’dan Erzurum’a kadar olan Orta Anadolu’dan kıyılara doğru bir akıntı başlar. Sırtlarında yamalı yorganlar, açık göğüsler ve aç kursaklarla birtakım işçiler çalışmak için sahile akın ederler. Bunlar nerede kalıyor? Kaya oyuklarında, açılmış temellerde, yapı yerlerinde. Hülâsa yakışmayacak yerlerde, acınacak bir halde yaşıyorlar ve vakit geçiriyorlar. Sokaklarda sırtında yorganla oradan oraya birtakım insan helkelerinin akın yaptığını... Bunlar giderken yayladan aldıklarını kuvvetle dinç ve gürbüz giderler. Dönerken dökülürler. Yarısı sıtmadan, yarısı açlıktan, yarısı gıdasızlıktan ölen ölene... parasını alamaz, müteahhit aldatır, şöyle olur, böyle olur...”

Küre ilçesinin işgücünün büyük şehirlere akışı şu şekilde anlatılmıştır⁷:“Küre ilçemizin ta eski tarihlerde merkez nüfusu 28 bin imiş. Bugünkü haliyle merkezin nüfusu yalnız 1055 olup, köyleriyle birlikte Küre’nin nüfus toplamı 27 bin küsurdur. Vaktiyle İstanbul’dan Kas-

³ Hasan Reşit TANKUT (Hatay); 20.02.1953, TBMM TBMM Tutanak Dergisi (9.Dönem), Cilt:20, s.570-571.

⁴ Dahiliye vekili Şükrü Kaya bey (Muğla); 15.07.1931, TBMM TBMM Zabıt Ceridesi (4.Dönem), Cilt:3, s.119.

⁵ Hasan Vasfi Bey (İstanbul), 18.05.1933, TBMM TBMM ZC (4.Dönem), Cilt:15, s.179.

⁶ Besim ATALAY Bey (Kütahya), 26.05.1939, TBMM TBMM ZC (6.Dönem), Cilt:2, s.311.

⁷ Baki TÜKTÜRK (Kastamonu), 26.02.1949, TBMM TBMM TD (8.Dönem), Cilt:16, s.770.

tamonu ili ihtiyacı için gelen bütün ticarî eşya ve yolculara o zamanki ilk iskele İnebolu, oradan itibaren ikinci konak yeri de o zamanki Küre bucağı idi... Sonraları gitgide motorlu ve saitin çoğalması keyfiyeti burayı konak ve durak mahallinden çıkardı. Bu vaziyet olanca şiddetiyle Küre’lileri sarstı. Ve asla umulmayan acıklı mahrumiyetler içinde bıraktı... bugünün buna eklenen geçim şartlarıyla Küreliler hakikaten sıkıcı bir zorluk içinde ve son kerte dedirler. Bu noktadan bizzarure aile reisleri, yetişmiş ve olgun dalları, kâmilene denecek şekilde senenin yarısına yakın kısmını kabileler halinde İstanbul, Ankara, Zonguldak ve saire gibi iş sahalarına gitmekle ve akın etmekle geçirmektedirler.”

Zonguldak çevresindeki köylülerin belirli zamanlarda köylerinden çıkıp kömür havzasında çalıştıkları, bazı mevsimlerde bunların toplam işçi miktarının yüzde 40-45’ini teşkil ettikleri bilinmektedir⁸.

Türkiye-Suriye sınırını teşkil eden demiryolu güzergâhı, güneydoğu ovasını ikiye böldüğü için Gaziantep hariç diğer güneydoğu vilâyetlerinin geçen 30 sene içinde nüfusunun yarısını kaybetmiştir. Çünkü mevcut topraklar halkı besleyememekte, ziraî faaliyetler de fennî usullerle yapılmadığı için ürün miktarının çok düşmesi, halkın başka bölgelere göç etmesine sebep olmuştur⁹.

Karadeniz bölgesindeki “gurbet uşakları”nın iskânı konusunda, Rize milletvekili İzzet AKÇAL’ın teklifi şöyledir¹⁰: “İntihap dairemin üçte biri gurbet uşağıdır. Bunlar ailesinden uzakta, gurbette çalışırlar ve bir kısmı gurbette enkaz yığını altında ölür gider. İntihap dairemizi biraz olsun huzura kavuşabilmesi için alınması icab eden tedbirleri düşünmüş bulunmaktayız... Kanaatime göre ilk plânda Karadeniz sahil vilâyetlerinin hükümetin mütalâa ederek bu mıntıkadan (Rize, Çoruh, Giresun, Ordu, Trabzon), arazisi bol olan ve devlete ait miktarı bugün tesbit edilmiş bulunan Muş vilâyeti dahilindeki arazi ile Samsun vilâyeti dahilinde bulunan Alaçam, Bafra, Çarşamba’daki devlete ait arazilere göç yapılmasının imkânı vardır. Bunun için bütçede vazına ve pek çok paraya da ihtiyaç yoktur. Ziraat Bankası işletme ve tesis sermayesini küçük mikyasta verdiği ve devlet de meccanen toprak sağladığı takdirde vatandaşlar bu yerlere göçebilirler ve sıkıntılarını bu suretle biraz olsun izale etme imkânını bulabiliriz.” Samsun’da Kızılırmak ve Yeşilirmak deltalarının Doğu Karadeniz bölgesinden gelen vatandaşlar için iskân alanı olduğu başka milletvekilleri tarafından da ifade edilmiştir¹¹. Karadeniz bölgesinin iskân problemleri sonraki yıllarda da gündeme getirilmiştir¹²: “Doğu Karadeniz bölgesi her şeyden evvel bir iç iskân meselesiyle yakinen alâkardır... Çünkü nüfusu pek kesif olan bu mıntikanın iç iskân meselesi öyle sadece fazla nüfusun başka yerlere gönderilmesinden ibaret bulunmayıp mevcut nüfusu geçindirmemesi gibi bir durum neşet etmekte idi. Demek ki bu davanın iki mühim cephesi vardır. Birisi, fazla nüfusu ihraç etmek, diğeri mevcut ve mukim nüfusu geçindirmek. Eğer mahallinde ika-

⁸ İktisat Vekili Hüsni ÇAKIR (Samsun), 26.05.1939, TBMM TBMM ZC (6.Dönem), Cilt:2, s.313-314..

⁹ Dr. Aziz URAS (Gaziantep), 20.02.1950, TBMM TBMM TD (8.Dönem), Cilt:24, s.888.

¹⁰ İzzet AKÇAL (Rize), 24.02.1952, TBMM TBMM TD (9.Dönem), Cilt:13, s.637-638.

¹¹ Ahmet TOKUŞ (Antalya); 27.02.1951, TBMM TBMM TD (9.Dönem), Cilt:5, s.1029-1030.

met edebilecek olan nüfusu yerinde geçindiremeyecek olursak o zaman hem fazla nüfus, hem de mahallinde geçinebilecek olan nüfus hicret eder.”

Ormanlık bölgelerde yaşayan vatandaşların başka yerlerde toprak sahibi olmaları için de çalışmalar yapılmıştır. Ormanlık alanlardaki köylerin seyrekleştirilerek orman tahribatının önlenmesi, bu insanların geniş alanlara iskân edilerek topraklandırılması ve şehirlerde toplanan işsiz köylülerin de üretici hale gelmeleri için tedbirler alınması istenmiştir¹³. Bu prensip çerçevesinde, biri Kastamonu vilâyetinin Araç kazasının Hacıali köyünde, diğeri de Afyon’un 61 haneli bir köyünde orman içinde bulunan köyler ovalara indirilmiş ve iskânları yapılmıştır¹⁴.

Diğere taraftan toprak kaymaları, sel baskınları gibi tabii afetler yüzünden evleri yıkılan köylerin başka mahallerde yeniden kurulması gibi mühim bir iç iskân konusu da ilk defa olarak 1950’yi takip eden yıllarda ele alınmış ve bu suretle 100 köyde 5193 evin başka bölgelere nakli gerçekleşmiştir. Ayrıca 270 köyde 3500 evin daha müsait yerlere nakil işinin de gelecek yıllar için plânlamaya alındığı yetkililer tarafından açıklanmıştır¹⁵.

Köylerin dağınık ve imkânların yetersiz oluşu da iç göçün diğere bir sebebi olarak ifade edilmiştir¹⁶: “... bir köy olabilmek için dört unsur lâzımdır. Toprak, su, yol, ağaç. Sorarım size 40 bin köyde kaçta kaç bu vasıfları bünyesinde toplamıştır. Dünyanın hiçbir tarafında bu kadar darmadağınık bir nüfus yoktur. Türk çiftçisinin kalkınması için bu memlekette bu dört unsur mebzulen var olmasına rağmen istifademiz sıfırdır. Onun için devletin bir iskân ve dahilî muhaceret politikası bu muvaffakiyetlerin en büyük unsuru olacaktır.”

Batı Anadolu bölgesinde yaşayan göçmen Yörüklerin durumları da daha önceki yıllarda şu şekilde dile getirilmiştir¹⁷: “Memleketimizin garp taraflarında Türk ırkına mensup ve Türkçe konuşan 200 binden fazla nüfuslu göçebeler ve yörükler vardır. Bunlar göçebe halinde yazı yaylalarda ve kışı kışlaklarda geçirmektedirler. Böyle müteferrik bir halde dağ başlarında bulunan bu kan kardeşlerimiz, eğitim nimetlerinden mahrumdurlar. Kendileri medeniyetle temas edememektedirler. Bundan başka sosyal durumları itibarıyla memleketin bazı yerlerinde ekili alanları tahrip etmek suretiyle ziraî asayiş ve emniyeti de bozmaktadırlar... Bunları yerleştirmekte memleket ve millet için çok fayda hasıl olacaktır.”

Bütün gayretlere rağmen uzun yıllar iskân meselesi , ülkenin önemli işlerinden biri olmaya devam etmiştir. 1954 yılına gelindiğinde 501 bin hayvanı olmayan; 180 bin toprağı ol-

¹² Mahmut GOLOĞLU (Trabzon); 20.02.1953, TBMM TBMM TD(9.Dönem), Cilt:20, s.586.

¹³ Lütfi ÜLKÜMEN (Aydın); 24.02.1952, TBMM TBMM TD (9.Dönem), Cilt:13, s.640-641.

¹⁴ Devlet Vekili Şemi ERGİN (Manisa); 24.02.1957, TBMM TBMM ZC (10.Dönem), Cilt:17, s.692-693.

¹⁵ Maliye Vekili Hasan POLATKAN (Eskişehir); 20.02.1957, TBMM TBMM ZC (10.Dönem), Cilt:17, s.306.

¹⁶ Ahmet KOCABIYIKOĞLU (Balıkesir); 26.02.1951, TBMM TBMM TD (9.Dönem), Cilt:5, s.992.

¹⁷ Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey (Muğla); 19.05.1930, TBMM TBMM ZC (3.Dönem), Cilt:19, s.138.

mayan çiftçi ailesinin yılda asgarî altı ay içinde geçimlerini sağlayabilmek için ülke içinde seyyar işçi olarak gezdiği tesbit edilmiştir¹⁸.

Göçebelik Problemi

Günlük hayatta yaşanan bir problem de göçebelik konusu olmuştur. Bazı milletvekilleri bu konuya çözüm bulunmasını istemişlerdir¹⁹: “... göçebelik yasak olmasına rağmen maalesef yurdun bazı bölgelerinde göçebeler barınmaktadırlar. Bu yıl seçim çevremde bulunduğum esnada bu hadisenin yakînen şahidi oldum. .. Boğazlıyan’da resmî kayda müstenit 34 at ve kısarak hayvan sürüsü alınmış ve götürülmüştür. Binaenaleyh göçebeler yalnız kanunun mevcudiyetine rağmen barınmakla kalmıyorlar güz sonuna yakın birtakım at ve hayvan sürülerini alıp götürüyorlar. Bu, Boğazlıyan’da ve Mecitözü taraflarında aynıdır ve kayda müstenittir. Bizim bölgede de, yani Çerkeş ve Ilgaz’da sürüp götürdükleri, yine resmî kayda müstenit 22 hayvandır, fakat dört hayvanı çalınan bir adamın yana yakıla anlattığına göre 37 hayvanını almışlar, götürmüşler ve bu göçebeler Kastamonu sınırında barınabilmişler. Çerkeş’e Ilgaz’a yakın kesif ormanlar arasında idareye, jandarma karakollarına uzak olan yerlerde her nasılsa 2-3 ay hayvanlarını otlattıktan ve yazı hoş bir surette geçirdikten sonra giderken de hoşlandıkları hayvanları çayırardan, ahırlardan toplamışlar, götürmüşler... Aradan bir ay geçtikten sonra Ankara’ya dönüşümde hayvanların çalındığı Çankırı ilinin valisini gördüm, kayıtları yoklattım, vaziyet hakkında bilgi edinmek istedim. Jandarma kumandanını çağırmak suretiyle malûmat verdiler. Bir miktar hayvanı ölü olarak, bir kısmını da canlı olarak bulmuşlar. 2-3 kişi, elebaşı olarak tesbit edilmiştir, fakat henüz hiçbir hayvan hırsız ortada yok.” Olayı doğrulayan İçişleri Bakanı, Boğazlıyan’dan çalınan 34 hayvanın Erbaa ve Amasya taraflarında seyyar çingeneler elinde bulunduğunu; seyyar çingenelerin iskânı için tamimde bulunduğunu söylemiştir²⁰.

Ayrıca göçebe hayvancılık konusundaki problemler de dile getirilmiştir. Ülkede hayvancılığın genelde göçebelerin elinde olduğu; bunların yazın Sivas yaylalarında, kışın Çukurova’da barındıkları, ancak göçebe hayvancılığın bir bölgedeki hayvan hastalıklarının diğer bölgelere de sirayet ederek ciddi anlamda telefata sebep olduğu ifade edilmiştir²¹.

Tunceli Sürgünlerinin Durumu

Tunceli sürgünleri hakkında yapılan işlemler ve sonuçları hakkında, Tunceli milletvekili Hıdır AYDIN ve arkadaşları tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilen bir önergede şu ayrıntılar verilmiştir: 2510 sayılı kanun ve eklerinin tatbikiyle 1938 yılından sonra muhtelif tarihlerde doğudan batı illerine 27 077 nüfus ve 5500 hane vatandaş nakle edilmiştir. Bunlardan 6163 nüfus 2100 hane gönderildikleri yerlerde kısmen yardım ve kısmen arazi verilmek suretiyle iskân edilmişler. Fakat hiç iskân edilmemiş olanlardan 13962

¹⁸ Cezmi TÜRK (Seyhan); 19.02.1954, TBMM TBMM ZC (9.Dönem), Cilt:28, s.568-569.

¹⁹ Abidin BİNKAYA (Kastamonu); 20.12.1945, TBMM TBMM TD (7.Dönem), Cilt:20, s.249.

²⁰ İçişleri Bakanı Hilmi URAN (Ceyhan); 20.12.1945, TBMM TBMM TD (7.Dönem), Cilt:20, s.252.

²¹ Ziya Ersin CEZAROĞLU (Tekirdağ); 24.02.1950, TBMM TBMM TD (8.Dönem), Cilt:24, s.1157.

nüfus 2500 hane 5098 sayılı kanundan istifade ederek 1947 de memleketlerine dönmüşlerdi. Bu vatandaşların bir kısım arazileri hükümetçe bedelsiz olarak muhtaç çiftçiye tevzi edilmiş, bir kısım bölgeler de yasak bölge ilân edilmiş arazileri hazineye geçmiştir. Hak sahipleri yersiz yurtsuz, arazisiz bekletmekte iken Büyük Meclisçe kabul edilen 3 Ağustos 1951 gün ve 5826 sayılı kanunla arazilerini kendilerine tevzi, köy kurma yerlerini tesbit ve hükümet tarafından ev yaptırmak ve iskân edilmeleri karara bağlanmışken her nedense 1952 yılı bütçesine tahsisat konulmamıştır. Bu vatandaşların uzun yıllardan beri çektikleri ıstıraba son vermek, mağara kovuklarından kurtarmak, müstahsil duruma girmeleri gerektiği ifade edilmiştir²².

Bununla birlikte bu konuda yaşanan sıkıntılar daha sonra da gündeme getirilmiştir. Bunlardan ilki Van milletvekili İzzet AKIN olmuştur ki tesbitlerini şöyle ifade etmiştir²³: “1950 senesi ortalarında yüksek huzuruza getirilen ve tasviblerinize mazhar olan bir kanunla yasak bölge kaldırılmıştı. Bunun neticesi olarak yıllardan beri yurduna kavuşamamanın hasreti içinde yanan binlerce vatandaş, yurtlarına dönmek imkânına sahip oldu. Baştanbaşa yıkılan yuvalarını yeniden kurmak, tarlalarda çalışmakla işe başladı. Hattâ bu arada Zeylân’da bir devlet harası kurulmuştu. Bu haranın hudutları içine tesadüf eden 12 köyün arazisini hükümet istimplâke karar verdi. Tarım Bakanlığı faaliyete geçti, hattâ birçok vatandaşlar istimplâk bedellerini aldılar. Fakat birkaç ay evvel, geçen senenin yazında anlaşıldı ki, aşağı yukarı iki sene kadar devam eden bu muamelede bir yanlışlık vardır. Yanlışlık şu, bu yasak bölgelerin ihdas edildiği, vatandaşların kitle halinde nakledildikleri devirde yani ondokuz sene evvel çıkarılmış bir kanun var. Bu 2510 numaralı kanunun 26. maddesine göre yasak bölgelerdeki vatandaşlara ait gayrimenkullerin tamamı hazineye intikal etmiş bulunuyordu. O zamanki zihniyete göre bu kanunu hazırlayanlar öyle zannediyorum ki, yasak bölgelerin kalkacağını ve vatandaşların yurtlarına döneceklerini düşünmemişlerdir. Halbuki bugün bir vakiadır ve yasak bölge kalkmıştır. Vatandaşlar da yuvalarına dönmüşlerdir. 1950’de çıkardığımız ve yasak bölgeyi kaldırmayı istihdaf eden kanun davayı tam olarak halletmiş olmadı, tedbirimiz yarım kaldı. Çünkü şöyle bir vaziyet oldu: Kapıyı açtık, buyurun dedik, fakat ev sizin değil, hazineye intikal etmiştir diyoruz. Bu ikinci yanlışlık bu şekilde ortaya çıkmış bulunuyor. Bu hatayı da tamir etmek bize düşer... Nasıl ki, vatandaşı kitle halinde mecburî nakle tâbi tutmak yanlış ise, bir kanunla onun gayrimenkullerine hükümetçe gasp, el koymak da elbette ki yanlış bir muameledir. Bunun da bir an evvel tamiri icabetmektedir.”

Tunceli milletvekili Fethi ÜLKÜ de, “Menkul eşhas dediğimiz altı vilâyetten hususi bir kanunla garba nakledilip bilâhare ikinci bir kanunla 1947 senesinde memleketlerine iade edilen vatandaşlardır. 1959 senesinde olduğumuza göre 12 senedir bunlar iskân edilmemiş durumdadırlar. Halen dahi iskân edilememiş, müstahsil hale gelmemiş, denilebilir ki, çadır

²² 24.02.1952, TBMM TBMM TD (9.Dönem), Cilt:13, s.643-644.

²³ İzzet AKIN (Van); 20.02.1953, TBMM TBMM TD (9.Dönem), Cilt:20, s.575.

dahi bulamamış durumdadırlar” sözleriyle bu konudaki sıkıntılarının devam ettiğini ifade etmiştir²⁴.

Sonuç

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye bazı siyasî, ekonomik meselelerle uğraşırken aynı zamanda iç göç, iç iskân veya işgücü göçü olarak da ifade edilebilecek sosyal problemler de yaşamıştır. Bu konuda bazı kanunî düzenlemeler yapılmış, ancak günlük hayatta kendiliğinden olan olaylar yaşanmaya devam etmiştir. Belgelerden aldığımız bilgilere beşyüz bin aile bundan etkilenmiştir. Geçim sıkıntısı, oturdukları bölgelerin imkânlarının sınırlı oluşu ve diğer sebeplerden dolayı Doğu Anadolu, Karadeniz ve Akdeniz bölgeleri arasında göç gelişler, bu alanda henüz bir istikrarın sağlanmamış olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

ÖZDEMİR, Hakan;“ Türkiye’de İç Göçler Üzerinde Genel Bir Değerlendirme”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı:30, Mayıs-Haziran 2012,Kırgızistan.

SARI, Muhammed;“Atatürk Dönemi’nin İskân Politikasında İç İskâna Yönelik Çalışmalar” **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi** Yıl: 7 ,Sayı :14 (Güz 2011) s. 87-113.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (3.Dönem)**, Cilt:3, Ankara.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (4.Dönem), Cilt:3, Ankara, 1931.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (4.Dönem), Cilt:15, Ankara, 1933.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (6.Dönem), Cilt:2, Ankara, 1939.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (7.Dönem), Cilt:20, Ankara, 1946.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (8.Dönem), Cilt:16, Ankara, 1949.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (8.Dönem), Cilt:24, Ankara.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (9.Dönem), Cilt:5, Ankara, 1951.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (9.Dönem), Cilt:13, Ankara, 1952.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (9.Dönem), Cilt:20, Ankara, 1953.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (9.Dönem), Cilt:28, Ankara, 1954.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (10.Dönem), Cilt:17, Ankara, 1957.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (11.Dönem), Cilt:7, Ankara, 1959.

²⁴ Fethi ÜLKÜ (Tunceli); 27.02.1959, TBMM TBMM ZC (11.Dönem), Cilt:7, s.1230.